

Н. М. Притуляк,

к.е.н., доцент кафедри фінансів підприємств,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІНВЕСТИЦІЇ В ЗНАННЯ — ОБОВ'ЯЗКОВА ПЕРЕДУМОВА ПОВУДОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Світова економіка трансформується в постіндустріальну економіку, яка характеризується глобальною конкуренцією нематеріальних активів, створюваних на основі знань. Адже сьогодні, в умовах стрімкого розвитку технічного прогресу та жорсткої конкуренції, знання являють собою інформацію, яка має практичну цінність і служить для отримання конкретних результатів. Саме знання сприяють розвитку та процвітанню будь-якого підприємства, будь-якої компанії.

Визнання знань в якості найважливішого фактору виробництва обумовлено їх внеском в економічні результати. По-перше, вони лежать в основі процесу створення доданої вартості, оскільки навіть сама проста форма виробництва потребує спеціальних знань. По-друге, компетентність робітників, створювана і підтримувана знаннями, забезпечує нормальний хід процесу виробництва. По-третє, знання є базою для генерації науково-технологічних ідей, пов'язаних із удосконаленням існуючих і створенням нових продуктів і послуг, які дозволяють розширювати відомі ринки та формувати нові¹. І накінець, нові знання викликають зростання ефективності виробничих і управлінських процесів, дозволяючи підвищувати продуктивність праці та економити витрати.

Знання, практичні навички, творчі і розумові здібності людини, їх моральні цінності та культура праці утворюють людський капітал² [2, с. 109]. Він формується на основі природжених якостей

¹ З огляду на це економіст М.В. Ченцова у своєму дослідженні пише, що інноваційною можна вважати таку економіку, в якій знання дозволяють забезпечувати безперервний потік нововведень, що відповідають динамічно змінюваним потребам, а іноді і формуючим ці потреби [1, с. 11].

² Світовий банк у це поняття включає ще й стан здоров'я індивіда та якість його харчування, а ООН — професійний досвід, фізичний стан, здатність до виживання, тобто те, що впливає на продуктивність і самозабезпеченість людини [3, с. 53].

людини через цілеспрямовані інвестиції у його розвиток. Чим більше і послідовніше ці інвестиції, тим вище віддача від даного фактору виробництва, яка проявляється як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях³. Інвестиції в людський капітал приносять економіці найбільший дохід і «підштовхують» її до зростання. Вони визначають сприйнятливість суспільства до нових знань і технологій, створюють мотивацію розвитку, умови для якісного прориву до нових відкриттів, їх практичного застосування.

Накопичення людського капіталу розглядається як результат діяльності системи освіти. Вона забезпечує технологічний прогрес, оскільки витрати на освіту збільшують запас людського капіталу і таким чином сприяють економіці генерувати нові ідеї та надають їй порівняльні переваги в наукомістких виробництвах⁴.

Через систему освіти здійснюється передача і накопичення знань, збереження національної культури, відбувається підготовка людини до активного включення у виробничі і соціальні зв'язки. Розрахунки, проведені зарубіжними вченими, дають підстави стверджувати, що внесок освіти у приріст валового національного продукту (ВНП) сягає майже 30 % [5, с. 26]. Завдяки інвестиціям в освіту розвинені країни зберігають своє провідне становище.

Однак за питомою вагою інвестицій в освіту та науку Україна помітно відстає від цих країн. Протягом останніх років система освіти фінансувалася згідно із залишковим принципом. Як наслідок, рівень витрат на одного дослідника у академічному секторі України склав 7,4 % від середньоєвропейського рівня. Даний показник утричі менше ніж у Росії, і у 70 разів, ніж у США [6, с. 108]. Навіть Туреччина і Греція, які не є лідерами в науково-технічній сфері, витрачають коштів на фінансування одного дослідника у 10 разів більше, ніж Україна.

Крім того, в Україні спостерігається зменшення чисельності науковців із 313 тис. учених у 1990 році до 90 тис. у 2010 році [7, с. 26]. Причому середній вік доктора наук уже перевищує 60 років [8].

При цьому вражаючим є співвідношення кількості фахівців з науковими ступенями, що працюють в економіці України, та кількості науковців, які професійно займаються науковими дослідженнями й розробками і безпосередньо беруть участь у створенні нових знань. Це співвідношення зростає з 37,5 % у 1995 р.

³ Відомо, що при кваліфікованому менеджменті прибуток від інвестицій в знання майже втричі перевищує прибуток від інвестицій у техніку [4, с. 322].

⁴ У промислово розвинених країнах на сьогодні інтелектуальне виробництво стає одним з основних факторів економічного зростання і становить до 60 % у загальному обсязі виробництва [3, с. 54].

до 110 % у 2010-му [7, с. 28]. Така ситуація склалась у результаті того, що вчені, на підготовку яких держава витратила великі кошти і час, змінюють свою професію або виїжджають за кордон.

Разом з цим, за період 1995—2009 рр. відбулося збільшення (на 37 %) кількості ВНЗ III і IV рівнів акредитації, що на тлі скорочення чисельності професорсько-викладацького персоналу може свідчити лише про те, що в більшості альтернативних (приватних) навчальних закладах заняття проводять викладачі, що не мають вченого звання та спеціальної підготовки.

З цих причин якість вищої освіти в Україні знижується і переважна більшість випускників є неконкурентоспроможною на європейському ринку праці [9]. Дана ситуація погіршується ще й тим, що через низьку зарплату (на сьогодні це біля 2500 грн, що вдвічі менше, ніж у фінансовій сфері), яка не забезпечує навіть елементарних потреб, професори, доценти і асистенти змушені шукати додаткові доходи, підробляючи в декількох приватних вузах. Але занадто велике навантаження не дозволяє їм на прийнятному рівні виконувати свої функції, займатися фундаментальними дослідженнями.

У результаті за даними Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), позиції України за індексом конкурентоспроможності та рівнем вищої освіти у 2009 р. погіршилися. Жоден з вищих навчальних закладів не був представлений у світових рейтингах університетів, окрім рейтингу Вебометрікс, де найбільш «успішний» вуз України посів 1481 місце [10, с. 66—67].

На відміну від високорозвинених країн, де освіта перестала сприйматися як один з видів невиробничого споживання і почала трактуватися як інвестиції в людський капітал, в Україні все ще спостерігається падіння престижу освіти і науки.

Однак якщо країна хоче бути конкурентоспроможною в світовому розвитку, вона має не номінально, а реально визнати освіту пріоритетним напрямком державних видатків і всебічно стимулювати інвестиції у розвиток навчальних закладів, забезпечуючи гідний рівень оплати праці науково-педагогічних працівників на основі визнання їх особливого статусу у формуванні науково-технічного та інтелектуального потенціалу держави.

Список літератури

1. *Ченцова М.В.* Особенности формирования знаний в современных условиях [Текст]: автореф. дис... к-та эк. наук: 08.00.01 / Н.А. Ченцова; РАН. — М., 2008. — 36 с.

2. Мильнер Б. Нематериальные активы компании // Проблемы теории и практики управления. — №3. — 2008. — С. 109—118.
3. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: монографія: у 2ч. — К.: КНУБА, 2009. — Ч1. — 224 с.
4. Инновационное развитие: экономика, интеллектуальные ресурсы, управление знаниями / Под ред. Б.З. Мильнера. — М.: ИНФРА-М, 2010. — 624 с.
5. Формування та розвиток людського капіталу корпоративних підприємств: Наукове видання / Г.В. Назарова, Н.Л. Гавкалова, Н.С. Маркова — Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. — 240 с.
6. Скиба М.В. Необхідність активізації інноваційної діяльності як чинника стійкого розвитку економіки України // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. — №21. — С. 106—109.
7. Логвін З., Логвін В. Університети: роль та місце в інноваційній системі України // Вища школа. — 2012. — №1. — С. 24—31.
8. Статистичний щорічник України за 2009 рік / Державний комітет статистики України; За ред. О.Г. Осауленко. — К.: Консультант, 2010.
9. Згуровський М.З. Болонський процес — структурна реформа вищої освіти на європейському просторі //www. ntu — kpi.kiev.ua
- 10.Хамініч С.Ю., Білоусова Н.Ю. Якість сучасної освіти України в умовах європейської інтеграції // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — №11 (113). — С. 62—68.

УДК 332.1:004.051:316.422

Ю. С. Пронuzzо,

асистент кафедри економіки и управління,
Гомельский государственный университет
имени Ф. Скорины

РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНТЕГРАЦИЯ — ЭФФЕКТИВНЫЙ ПУТЬ АКТИВИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Повышение внимания к активизации инновационной деятельности и проблеме развития межгосударственных и региональных образований — основные тенденции современного развития национальных экономик. В эпоху интернационализации и глобализации именно инновации стали обязательным условием и основным двигателем экономического роста. Любой другой, не инновационный путь, обрекает страны на отставание в развитии.

Одним из направлений активизации инновационной деятельности выступает региональная интеграция. Наука, знания, инно-